

Казковий світ ФОНЕТИКИ

*Мініпідручник:
від теорії до практики*

- *Практикум*

Михайлівська гімназія Коростенської міської ради

Практикум

Мініпідручник до розділу «Фонетика»

с. Михайлівка, 2023

Затверджено рішенням методичної ради Михайлівської гімназії
(протокол 5 від 25.11. 2022 р.)

- Укладач: Ущепівська Ольга Сергіївна, Вчитель української мови та літератури Михайлівської гімназії.
- Рецензент: Музиченко Тетяна Василівна, директор Михайлівської гімназії.

Пропонований посібник – систематизований збірник до вивчення теми « Фонетика».

Мета – сприяти кращому засвоєнню теоретичних знань, поглибленому вивченню теми, виробленню і вдосконаленню практичних навичок школярів.

Матеріал викладений у доступній формі, більшість за допомогою таблиць, схем.

Зміст

Передмова.....	5
Розділ I. Теоретичний блок	
Казка про фонетику.....	6
Звуки мовлення. Голосні та приголосні звуки.....	7
Співвідношення голосних звуків мови і мовлення.....	9
Класифікація приголосних звуків.....	10
Позначення звуків мовлення на письмі. Алфавіт.....	11
Співвідношення звуків і букв. Звукове значення букв я, ю, є.....	12
Склад.....	13
Наголос.	14
Апостроф.....	15
Подвоєння букв на позначення подовжених м'яких приголосних.....	16
Написання слів іншомовного походження.....	17
Спрощення в групах приголосних.....	20
Алгоритм фонетичного аналізу.....	21
Розділ II. Практичний блок	
Вправи та завдання.....	22
Тести.....	33
Словник термінів	35
Література.....	36
Нотатки.....	37

Передмова

У запропонованому мініпідручнику подається інформація із шкільного курсу української мови з розділу Фонетика.

Завдання цього мініпідручника – допомогти учням зорієнтуватися в теоретичному матеріалі, сприяти його засвоєнню та виробленню практичних навичок. Увесь наведений матеріал ділиться на 2 частини: теоретичний блок і практичний. У теоретичному блоці поданий матеріал з розділу Фонетика, обсяг якого відповідає чинній програмі середньої загальноосвітньої школи. Усі теоретичні положення проілюстровані влучними і цікавими прикладами. Практичний блок містить добірку цікавих тренувальних вправ з даного розділу та тестові завдання. Матеріал мініпідручника викладений у доступній формі, більшість за допомогою таблиць та схем. До практичного блоку входять лише цікаві та нестандартні завдання, які викликають великий інтерес серед учнів. Підручник має незвичайну назву “Казковий світ Фонетики”, яка дозволяє дітям помріяти, згадати своїх улюблених казкових героїв і позмагатися з ними за звання найрозумнішого.

Бажаю успіхів у здобутті знань!

Розділ I.

Казка про фонетику

Була на світі країна, жителі якої називали себе звуками. Вони постійно сперечалися між собою, здіймаючи страшенний галас. Не було ні спокою, ні злагоди в їхньому житті.

Усе змінилося, коли одного разу з'явився тут професор - чарівник Фон. Він установив мудрі закони співжиття, знайшов роботу для всіх мешканців країни, навчив їх любити й шанувати один одного.

Звуки створили сім'ї — так почали з'являтися слова, потім — речення, які об'єднувалися в захоплюючі тексти. Життя звуків стало веселим, цікавим і змістовним. Слава про незвичайну країну розійшлася по всьому світу. Та коли завітав сюди перший гість — посол сусідньої держави і поцікавився, як зветься цей дивовижний край, звуки дуже розгубилися і не знали, що відповісти. Тоді вони зібралися на велику раду і вирішили на честь професора Фона назвати країну Фонетикою.

Друзі фонетики

Слова
іншомовного
походження

Спрощення
в групах
приголосних

Подвоєння і
подовження
приголосних

Апостроф

Склад.
Перенос.
Наголос

Апостроф

Звуки
Голосні Приголосні
Тверді М'які

Звуки мовлення. Голосні та приголосні звуки

Фонетика (гр. phonetike — звуковий, голосовий) — розділ мовознавства, що вивчає звуковий склад мови. Основним об'єктом вивчення фонетики є звуки — найменші одиниці мовного потоку. Звуки поділяються на голосні і приголосні.

Графіка (гр. graphikos від grapho — пишу, креслю, малюю) — це сукупність усіх засобів даної писемності, накреслень, якими мова передається на письмі: літери алфавіту, апостроф, знак наголосу, розділові знаки.

Найважливішим принципом графіки є відповідність між алфавітом і системою звуків певної мови. На позначення голосних звуків уживаються літери **а, е, и, і, о, у**; на позначення приголосних звуків — літери **б, в, г, ґ, д, ж, з, й, к, л, м, н, п, р, с, т, ф, ц, ч, ш**.

Співвідношення голосних звуків мови і мовлення

Звуки мови		Звуки мовлення
[i], [a], [y]	[в'ікно́], [в'ід:а́ти], [гурто́м]	[i], [a], [y]
[e]	у наголошеній позиції: [степ], [ле́жачи]	[e]
[e]	у ненаголошеній позиції: [козе́н'а], [бе́и ре́и гови́и]	[e ^и]
[и]	у ненаголошеній позиції: [гри́е бни́и]	[и ^е]
[o]	у ненаголошеній позиції перед складом з наголошеним [y] [i]: [ко́у жу́х], [по́у р'і́г]	[o ^y]

Класифікація приголосних звуків

Шумні

(творються за допомогою тільки шуму або шуму з незначною кількістю голосу).

Дзвінкі

б, д, д', з, з', ж,
дж, дз, дз', г, г'.

Глухі

п, т, т', с, с', ш,
ч, ц, ц', х, к, ф.

Тверді

б, п, в, м, ф, ж,
ч, ш, дж, г,
к, х, г', д, т, з, ц,
дж, с, л, н, р.

М'які

д', т', з', ц', дз',
с', л', н', р', й.

Сонорні

(творються шумом і голосом з перевагою голосу.)

в, м, н, н', л, л', р, р', й.

Позначення звуків мовлення на письмі. Алфавіт

В українському алфавіті 33
букви.

Більшість букв позначає
один звук.

Голосні звуки
позначаються буквами
а, о, у, и, і, е, я, ю, є, ї.
Приголосні звуки —
буквами б, в, г, ґ, д, ж,
з, й, к, л, м, н, п, р, с, т,
ф, х, ц, ч, ш, щ.

Буква ь (м'який знак) звука
не позначає, а передає
м'якість попереднього
приголосного на письмі.

Співвідношення звуків і букв. Звукове значення букв я, ю, є

В українській мові є букви, які передають два звуки на письмі: букви я, ю, є можуть позначати два звуки: [й + а], [й + у], [й + е], коли вони стоять:

- на початку слова: ялинка, юшка, єдність;
- після букв, які позначають голосні: приятель, скраю, маєток;
- після апострофа: м'язи, в'юнок, п'єса;
- після м'якого знака: браконьєр, Третьяков;
- в окремих словах після й: майя, фойє.

Буква ї завжди позначає два звуки [йі]: їхати, круїз, їжак, виїзд, об'їзд.

Буква щ також позначає два звуки [шч]: борщ, краще.

Звуки, які передаються двома буквами: [дж] — д + ж, [дз] — також д + з: дзвін, джерело.

Склад

Відкритий

(склад, який закінчується на голосний звук: ко-си-ти).

Закритий

(склад, який закінчується на приголосний звук: свіч-ка, без-під-став-ний).

Правила поділу на склади

Приголосний між двома голосними належить до наступного складу: про-по-зи-ці-я, за-ку-ток.

Два дзвінкі або глухі приголосні належать до наступного складу: рі-зьба, ми-ска, дру-жба.

Якщо між голосними є кілька приголосних, то [й], [в], [р], [л], які стоять після голосного, належать до попереднього складу, а звуки, що знаходяться після них — до наступного складу: май-же, лій-ка, мов-ник, скар-га, пил-ка..

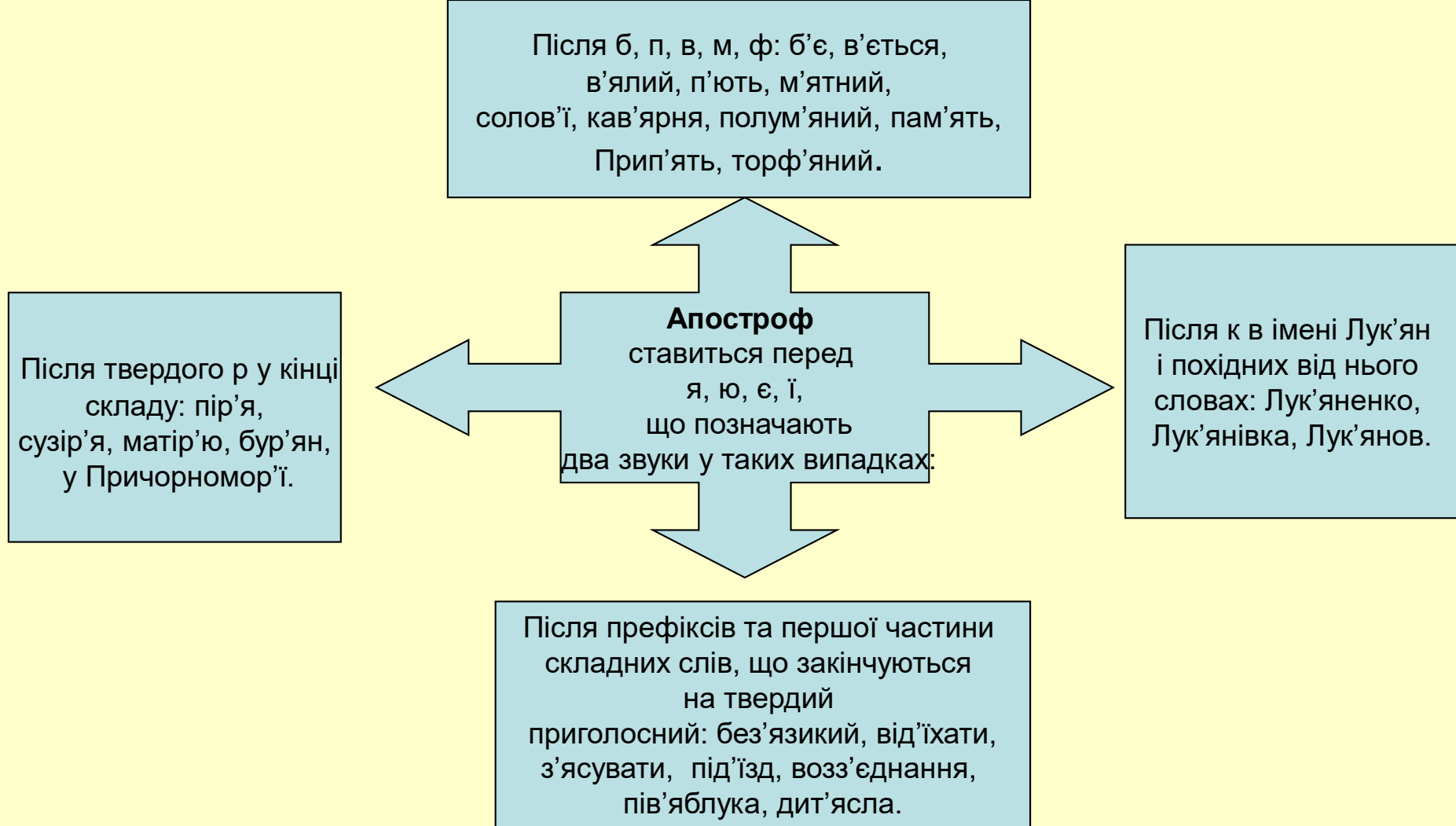
Якщо між голосними є кілька приголосних, то після наголосу один з них належить до попереднього складу, а решта — до наступного: друж-ній, віч-ний, дов-гий.

Якщо після ненаголошеного складу стоїть кілька приголосних, то всі вони, крім [й], [в], [р], [л], належать до наступного складу: се-стра, дя-дьків, пі-ді-бра-ти.

Наголос

Наголос— це виділення одного складу в слові за допомогою посилення голосу. Склад, який має найбільшу силу звучання, називається наголошеним. Усі інші склади в слові ненаголошені.

Більшість слів в українській мові має один наголос. Деякі слова можуть мати подвійний наголос: апОстрОф, пЕрвісний, тАкОж. Складні слова можуть мати декілька наголосів: один основний, решта — побічні: фотокореспондЕнт, веломотоспОрт.

Апостроф не ставиться перед я, ю, є:

- 1. Після б, п, в, м, ф, якщо перед ним стоїть приголосний (крім р), який належить до кореня: дзвякнути, мавпячий, морквяний, святкувати, тьмяний, цвях, свято, духмяний, але черв'як, верб'я, торф'яний.
- 2. Після р на початку складу (я, ю, є позначають м'якість звука [р]): буря, буряк, борються, гарячий, дрючок, крюк, моряк, рябий, рясний, рятувати, Репін.

Подвоєння букв на позначення подовжених м'яких приголосних

Подовжуються лише м'які приголосні [д, т, з, с, ц, л, н] та [ж, ч, ш], що знаходяться між голосними у таких групах слів:

1. В іменниках середнього роду II відміни (крім родового відмінка множини): прибуття, приладдя, узбіччя, підніжжя, подвоєння, волосся, затишшя, зілля, але значення — значень, твердження — тверджень. Якщо в родовому відмінку множини іменники середнього роду закінчуються на -ів, подовження зберігається: відкриттів, почуттів, життів.
2. У небагатьох іменниках чоловічого і жіночого роду I відміни в усіх відмінках (за винятком родового відмінка множини на -ей): Ілля, Іллі; суддя, суддею; рілля, ріллею; стаття, статтею, але статей.
3. В орудному відмінку однини іменників жіночого роду III відміни: миттю, віссю, маззю, ніччю, подорожжю, памороззю.
4. В особових формах дієслова лити (ллю, ллеш, ллє, ллють, виллємо, зіллють).
5. В окремих прислівниках: спросоння, навмання, попідтинню, попідстінню, попідвіконню, зрання.

Подовження не відбувається:

1. Якщо приголосні стоять не між двома голосними: зап'ястя, тертя, передмістя, повністю, подільський (від Поділля), жовчю, Керчю, фальшю, честю, вірністю, радістю, знарядь, сторіч, знань;
2. У словах кутя, попада; у назвах малих істот: теля, вовчєня та под.

Написання слів іншомовного походження: и, і у словах іншомовного походження, правопис ь, й, апострофа; подвоєння букв

М'який знак пишеться після м'яких приголосних д, т, з, с, ц, л, н перед я, ю, є, ї, йо: бульйон, ательє, мільярд, конференсьє, Мольєр, Ньютон, Марсельєза, Дідьє, Лавуазьє.

Апостроф ставиться:

1. Після б, п, в, м, ф, ж, ч, ш та г, к, х: об'єкт, комп'ютер, п'єдестал, інтерв'ю, прем'єра, торф'яний, Рив'єра, Монтеск'є, сек'юриті, В'єтнам, Х'юстон.
2. Після р у кінці складу: бар'єр, кар'єристи, Лур'є.
3. Після префіксів та словотвірних частин, що закінчуються на приголосний: ад'ютант, ін'єкція, кон'юнктивіт, об'єктивний, суб'єкт, транс'європейський.

Апостроф не ставиться:

Якщо я, ю, є передають м'якість попереднього приголосного: бюро, пюре, кювет, рюкзак, манікюр, Гюго, Мюллер, Мюнхен, бюрократ, бюлетень, бюджет, мюзикл, нюанс.

- після р перед йо: курйозний, серйозний.

Пишемо и:

У загальних назвах після д, т, з, с, ц, ч, ш, ж, р (за правилом «дев'ятки») перед приголосними кореня: дискета, таксист, цирк, методика, стимул, зигзаг, шифр, риф, чипси.

У власних географічних назвах:

1. В кінцевих -ида, -ика: Флорида, Колхида, Мексика, Корсика.
2. Після приголосних дж, ж, ч, ш, щ, ц перед наступним приголосним: Вірджинія, Алжир, Чилі, Чикаго, Йоркшир, Вашингтон, Лейпциг (але Віші, Шіофок).
3. Із звукосполученням -ри- перед приголосними: Великобританія, Мадрид, Рим, Рига, Крим, Цюрих (але Австрія, Ріо-де-Жанейро).
4. В інших назвах після приголосних д, т та в деяких випадках згідно з традиційною вимовою: Аддис-Абеба, Единбург, Кордильєри, Сардинія, Скандинавія, Ватикан, Палестина, Тибет, Вавилон, Єгипет, Єрусалим, Китай.

Пишемо і:

У загальних назвах:

- на початку слова: ідея, інструкція, імпорт, інфляція, імітатор;
- після приголосного перед голосним та й: артеріальний, геніальний, аудієнція, клієнт, партійний, радій;
- у словах, які закінчуються на -ія: артерія, рація;
- у кінці невідмінюваних слів після приголосних пишеться і, а не и: візаві, журі, мерсі, парі, попурі, колібрі, таксі, поні, пенальті;
- після б, п, в, м, ф, г, к, х, л, н перед наступним приголосним у загальних назвах: бізнесмен, пірат, вітраж, міф, фільтр, гіпотеза, гід, кіно, хімія, ліра, німб.

У власних назвах:

- між приголосними та в кінці слів: Кіпр, Гвінея, Лісабон, Міллер, Візантія, Хібіни, Кіплінг, Бірма, Ніцца, Міссісіпі, Сочі, Паганіні, Джерсі, Сімферополь, Сідней, Сінгапур, Сілезія, Россіні, Зімбабве, Грім, Дідро, Овідій.

У загальних назвах іншомовного походження приголосні не подвоюються: апеляція, бароко, колектив, комісія, шасі.

- Подвоєння зберігається в окремих загальних назвах: тонна, ванна, вілла, бонна, нетто, бруто, мадонна, манна, булла, мірра, пенні, мотто, аннали, мулла.

- У власних назвах та їх похідних: Шиллер, Одисей, Мекка, Марокко (марокканець), Голландія (голландський).

- При збігові однакових приголосних префікса і кореня (коли в мові існує слово без префікса): імміграція (бо є міграція), порівняй з еміграція; контрреволюція (бо є революція), сюрреалізм (бо є реалізм).

Спрощення в групах приголосних

Спрощення приголосних відбувається у таких випадках, коли виникає складний для вимови збіг кількох приголосних, тоді відбувається втрата одного зі звуків таких груп.

[ждн] - [жн]	тиждень – тижневий
[здн]- [зн]	проїзд – проїзний
[стн]- [сн]	перстень – персня
[стл]- [сл]	щастя – щасливий
[слн] -[сн]	ремесло – ремісник
[стц]- [сц]	містити – місце
[лнц]- [нц]	сонце (давнє – сонце)
[рдц]- [рц]	серденько – серце
[сткл] -[скл]	скло (давнє – стькло)
[скн]- [сн]	писк – писнути
[зкн]- [зн]	брязкіт - брязнути

Алгоритм фонетичного аналізу

Озвучити і написати слово фонетичною транскрипцією

Поставити наголос

Поділити слово на склади

Визначити відкриті і закриті склади

Назвати кількість звуків і кількість букв; указати,
чи відповідає кількість букв кількості звуків

Назвати і охарактеризувати голосні звуки

Назвати і охарактеризувати приголосні звуки

Визначити фонетичні зміни і пояснити їх

Пояснити особливості вимови і правопису

Розділ II.

Мама вчить маленьку Владку:

— Стали букви по порядку:

А, Б, В і Д, Е, Є —

в кожної ім'я своє.

Осьде Ж — неначе жук,

З не хоче йти до рук.

І стоїть немов сторожа,

Ї на неї дуже схожа.

Називай і відгукнуться:

К, Л, М та О, П, Р.

Засміялася Владуся:

— Я їх напишу тепер:

Т, У, Ф та Х, Ц, Ч —

наче річечка тече.

Кожну букву я вже знаю

і відразу упізнаю.

Наші букви — цілий світ,

Зветься світ цей — АЛФАВІТ.

“Літературне деревце.”

Запишіть за алфавітом прізвища українських письменників.

Я. Стельмах, Б.Лепкий, І.Франко,
М.Коцюбинський, Т.Шевченко,
В.Сосюра, Д.Павличко, Л.Костенко, ,
В.Симоненко, Ю.Збанацький,
В. Нестайко, О.Гончар, А. Малишко,
П. Тичина, М.Вінграновський.

"Шифрувальник."

Складіть слова і прокоментуйте в них голосні та приголосні звуки.

РБЕБО

МІДЬДЕВ

КАЛБІ

КАЛДЖІБ

КВВО

Відгадайте загадку

Відгадайю!

Я у полум'ї, в сузір'ї,
В пам'яті і у сім'ї.
В надвечір'ї, у міжгір'ї,
В п'єсі, м'яті та ім'ї.

В п'ятниці, в м'ячі і в пір'ї,
В черв'яку і у в'юні.
В п'явці, в'язі, у подвір'ї,
В п'ятці добре теж мені

В'ю, б'ю, п'ю, в'яжу, не в'яну,
У кар'єр мій шлях лежить.
І на лаву дерев'яну
Часом ляжу відпочить.

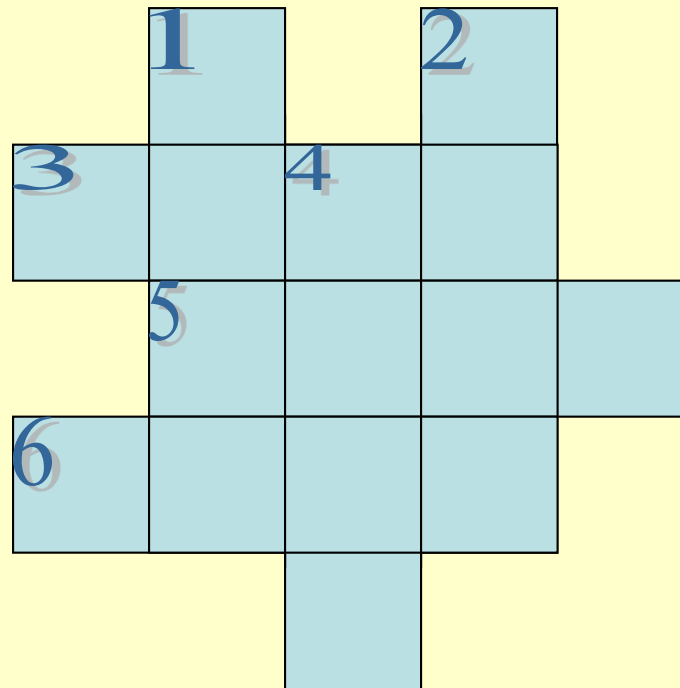
З матір'ю пісні співаю
Для рум'яних немовлят.
І мене всі називають...
Відгадаєте, друзі, як?

"Мозковий штурм"

Дайте відповідь на запитання і заповніть кросворд.

1. Група близьких родичів, що проживають разом.
2. Елемент вбрання священика.
3. Частина голови.
4. Запашна лікарська рослина.
5. Що не можна вживати у піст?
6. Частина стопи.

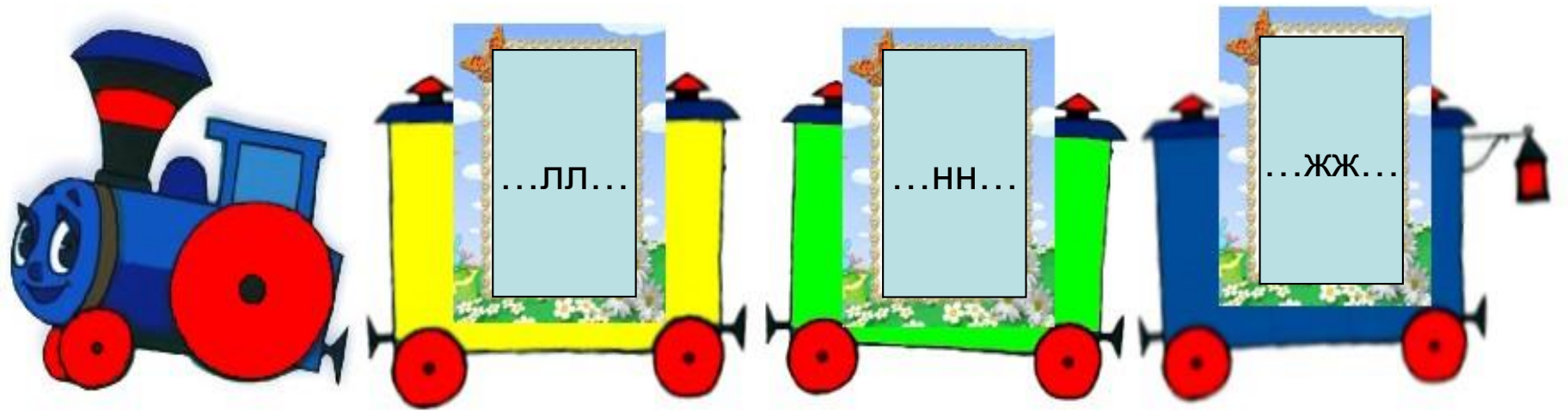
"Веселий потяг"

У кожен вагон посадить слова – «пасажири»:

У I вагон – слова, які мають подвоєні – лл-;

У II вагон – слова із подвоєними – нн-;

У III вагон – слова із подвоєними – жж-.

Випишіть із вірша слова, які відрізняються наголосом. Як такі слова називаються?

Наголос - то зовсім не дрібниця.
З наголосом вірно подружи
І відкриє слово таємницю:
Образи,
 обрАзи,
 образИ.

Наголос - і вчуєш в слові крицю,
І відваги стане, й висоти.
Відтепер не можна помилиться:
МОлоти,
 молОти,
 молотИ.

Хай ідуть слова до нас не ниці:
Грав музИка,
 мУзика пливла.

Наголос - це дзвінкова криниця
І народу, й міста, і села.

Наголос

Золоті правила переносу

Для переносу слів завжди
Потрібен поділ на склади.
Як склад з одної букви лиш,
Не перенось його облиш.
Передню букву пам'ятай,
Від кореня не відривай!
Дж, дз не розривають,
Як злиті звуки позначають.
Подвійних приголосних збіг –
Ти можеш розірвати їх.
У переноса вільний час
З'явився навіть, бо щораз,
Хто добре правила ці знає,
Тепер йому допомагає.

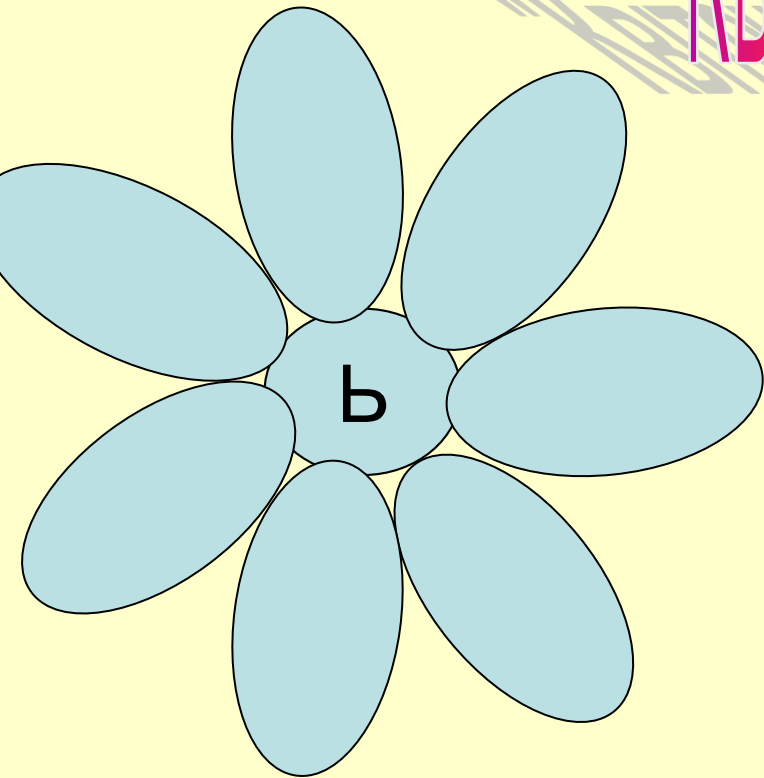
Чи є такі помічники
Між вас, шановні малюки?
Ось вам слова: завданню, косять,
Навчусь, ходжу, відзнака , осінь.

Які ж із правил золотих
Потрібні вам для слів отих?

*Виберіть із вірша виділені слова і
поділіть їх на склади.
Назвіть правила, якими слід
скористатися для переносу поданих
слів.*

"Квіточка - загадочка"

У кожній пелюстці квітки запишіть слово, яке закінчується на м'який знак. Назвіть слова – пелюстки.

Конструктор

Сконструйте слова:

а) трискладове слово:

1-й склад – наголошений у слові росте;

2-й склад – наголошений у слові дружина;

3-й склад – відкритий у слові наділ.

б) двоскладове:

1-й склад ненаголошений у слові гризун;

2-й скла – наголошений у слові робити.

*Яке правило орфографії ілюструють
сконструйовані слова?*

Фонетичний кошик

Розподіліть слова в залежності від того,
чи відбулося спрощення в поданих словах

щасливий
кістлявий
хвастливий
серце
контрастний
тижневий
обласний
компостний
форпостний
сонце

Тестові завдання з фонетики

1. У якому рядку в усіх словах приголосні тверді?

- А. Працювати, життя, хазяїн, монета, година.
- Б. .Поличка, сила, рік, струна, смужка.
- В. Сказати, полотно, сон, велосипед, весна.
- Г. Навчатися, влітку, людина, серце, зірочка.
- Д. Сонце, мріяти, море, розмова, береза.

2. У якому рядку в усіх словах слід писати літеру **ґ** ?

- А. ...аньбити, ...аразд, ...оробець, ...уманіст, ...урток.
- Б. ...рати, ...арний, ...аз, ...уртожиток, ...ущавина
- В. ...валт, ...рунт, ...аздиня, ...анок, ...ава
- Г. ...удзик, ...арбуз, ...уркіт, ...уцульський, ...риб
- Д. ...асло, ...елготати, ...олосувати, ...уска, ...рунто-провід.

3. У якому рядку в усіх словах кількість звуків і букв однакова?

- А. Взимку, подвір'я, весняний, олівець, співати.
- Б. Криниця, собор, історія, праска, знання.
- В. Сіль, літера, мрія, якір, спадщина.
- Г. Струмок, сонячний, вулиця, ранок, сон
- Д. Море, п'ятниця, приїхати, суниця, хліб.

4. У якому рядку літери **я, ю, є, ї** позначають два звуки?

- А. Місячний, лисиця, клятва, злякати, гілля
- Б. Життя, пляма, повітря, страусеня, суддя
- В. Яблуко, приїжджати, з'їсти, пір'їна, явір
- Г. Глянути, свято, стяг, стаття, козеня
- Д. Замовлення, ключ, ряд, подряпати, різниця.

5. У якому рядку допущено помилку при розташуванні слів за алфавітним порядком?

- А. Покровителька, порожній, правда, праска, працювати.
- Б. Портфель, правдоподібний, прибудова, примаїструвати, принесений
- В. Посуд, правосуддя, праслов'янський, приневолений, приносити
- Г. Православний, прималювати, принада, принцеса, полотно.
- Д. Практика, прати, примітка, принцип, приписка.

6. У якому рядку в усіх словах наголос падає на перший склад?

- А. Покровителька, порожній, правда, праска, працювати.
- Б. Портфель, правдоподібний, прибудова, примаїструвати, принесений.
- В. Посуд, правосуддя, праслов'янський, приневолений, приносити.
- Г. Православний, прималювати, принада, принцеса, полотно.
- Д. Практика, прати, парта, принцип, приятель.

7. У яких рядках в усіх словах наголос падає на другий склад?

- А. Ідемо, імперський, клеїти, сімдесят, слабий.
- Б. Імперський, державницький, кухонний, легкий, малий.
- В. Олень, пасти, осока, циган, черствіти.
- Г. Покрова, обруч, феномен, виразний, верба.
- Д. Дошка, дрова, залоза, острів, дерево.

8. У якому рядку в усіх словах буквосполучення дж і дз позначають один звук?

- А. Надзвичайний, підживитися, джунглі, відзнака.
- Б. Дзвін, джерело, їжджу, кукурудза.
- В. Надземний, відзначати, дзиґа, підживлення.
- Г. Підзахисний, джміль, підзолотити, піджарити.

9. У якому рядку всі слова можуть мати подвійне наголошення при єдиному лексичному значенні?

- А. Дорога, березі, руки, книжки.
- Б. Насип, мука, золота, села.
- В. Усмішка, алфавіт, хворост, завжди.
- Г. Землі, замок, атлас, приклад.

10. У якому рядку в усіх словах приголосні дзвінкі?

- А. Додавати, будинок, режисер, зріз, лев.
- Б. З'їзд, ворог, левада, пити, раса.
- В. Одяг, доба, здогад, дуб, дід.
- Г. Рада, волошка, лити, перстень, словник.
- Д. Згуба, драма, летючий, список, мити.

Словник термінів

Фонетика — розділ мовознавства, що вивчає звукову систему мови.

Орфоепія — розділ мовознавства, що вивчає правила нормативної літературної вимови.

Графіка — розділ мовознавства, що вивчає сукупність умовних знаків для передавання на письмі усного мовлення.

Орфографія — розділ мовознавства, що вивчає правила написання слів.

Звук — найменша одиниця мови та мовлення.

Алфавіт — розташування в певному порядку букв.

Склад — частина слова, яку вимовляють одним поштовхом видихуваного повітря.

Наголос — вимова одного зі складів з більшою силою голосу.

Список використаних джерел

1. Все для вчителя. Інформаційно-практичний бюлетень. Листопад 2006. Конспекти уроків, надіслані учителями української мови на редакційний конкурс « Я іду на урок».
2. Глазова О. Уроки рідної мови у 5 класі: посібник для вчителя / О. Глазова, Ю. Кузнєцов. – К. : Педагогічна преса, 2006.
3. Головащук С.І. Складні випадки наголошення: словник-довідник / С.І.Головащук.- К.: Либідь, 1995.- 192 с.
4. Заболотний О. В. Уроки рідної мови у 5 класі: посібник для вчителя / О. В. Забо – лотний. К. : Генеза, 2013.
5. Дмитренко Галина. Українська мова: Навчальний посібник для 5 класу / За ред. Миколи Дмитренка.- К.: Видавець Микола Дмитренко, 2014. – 140 с.
6. Копитіна І.В. Українська мова у визначеннях, таблицях і схемах. 5-11 класи.- Харків: Вид-во « Ранок», 2019.- 128 с.
7. Усі уроки української мови. 5 клас. / Є. П. Голобородько, О.А.Павлик.—Х.:Вид. група «Основа», 2013.— 270.
8. Українська мова. 5 клас. Розробки уроків / укладання Р. Орищин.- Вид. 2-е, доповн. і переробл.- Тернопіль: Підручники і посібники, 2019.— 288 с.

Нотатки